

Ham kahkaha hem gözyaşı fırtınası

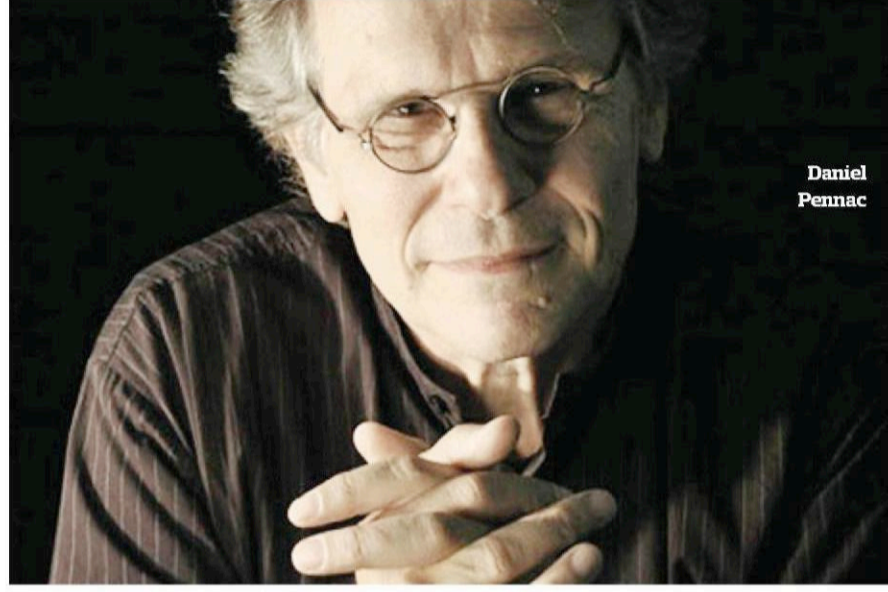
Daniel Pennac, ironi, mizah ve anlam sarmalıyla bezenmiş, insan sevgisinin her daim ağır bastığı, tarihin, felsefenin kendini hiç belli etmeden alttan alta derin bir yeraltı suyu gibi çağladığı kitaplar yazıyor

ZARİFE BİLİZ

Daniel Pennac 1944 yılında Fransız Fas'ında, Kazablanka'da doğmuş. 1970 yılından beri öğretmenlik yapıyor. Özellikle genç suçlularla ve islahevindeki çocuklarla çalışıyor. Yaklaşık otuz yıldır Paris'in Türkler ve Araplar dahil neredeyse her milliyetten insanın yaşadığı, küçük el zanaatlarının ve 'sanal olmayan' insan ilişkilerinin sürdürülebildiği banliyösü Belleville'de yaşıyor. 1973 yılında siyasi konulu ilk kitabını yazmış. Bunu gene aynı izlekten gittiği iki kitap daha takip etmiş ve nihayet 1982 yılında kendi deyimiyle "anamlı" kitaplar yazmayı bırakararak çocuk edebiyatına yönelmiş. O zamandan bu yana hem yetişkin (özellikle polisiye) hem çocuk edebiyatında eser veriyor; dayanılmaz bir ironi, mizah ve anlam sarmalıyla bezenmiş, insan sevgisinin her daim ağır bastığı, tarihin, felsefenin, toplumbilimin ve pedagojinin kendini hiç belli etmeden alttan alta derin bir yeraltı suyu gibi çağladığı kitaplar yazıyor. Kitapları otuzdan fazla dile çevrilmiş ve hence o kadar önemli değil ama bir dolu da ödül almış.

Şahane bir fikir

Öncelikle yazarın hayatında bana mühim gelen bu ayrıntıları belirte-mekte fayda gördüm, zira küçük gibi görünen ama aslında gayet önemli tercihlerin sonucu olan bu detayların pek çok izini görmek mümkün Pennac'ın kitabında. Kamo serisini daha önce tek tek kitap halinde basılmış haliyle görmüştüm. Gene *Günışığı'nın* baskı-sıydı. Şimdi dört Kamo macerasını bir araya toplayıp 'Delidolu Arkadaşım' adıyla tek bir kitapta basmışlar. Nefis bir fikir. Dördü bir arada; hem kahkaha hem gözyaşı hem de tefekkür fırtınası. Kitabın kahramanı Kamo'nun anne-annesi Yunan, dedesi Gürcü, babası ise Yahudi. "Gama haçı bıyıklı deli" yüzün-den ülkelerinden kaçmak zorunda kalıp pek çok yer gezdiklerinden, zaten ol-dukça kozmopolit bir sülaleye mensup olan Kamo'nun annesi Tatyana bir sürü dile bilen, gezgin bir dünya vatandaşı haline gelmiş. Kamo'nun anlattığına göre kendisi ruh haline göre milliyet değiştiren biri. Mesela Fransız olarak yatıp Rus olarak kalkabiliyor ve bu köklerinin çağrısına da kulaklarını asla tıkamıyor. Bunun sonucunda bir yaz

Daniel
Pennac

tatilinde Kamo'yu kankasının ailesi-ne teslim edip üç, dört aylığına dünya üzerinde uzun bir arayışa çıkabiliyor; bu sırada Kamo tamamen kendi hatası nedeniyle ölümcül bir bisiklet kazası geçirip iyileşmeye hecerince de döndü-ğünde söylediği ilk şey, "Söyle bakalım, arkamı döner dönmez kafanı kırman mı gerek?" oluyor. Ama zaten "ölmeyi bile bilen" babasını her şeyin hembeyaz olduğu bir hastanede kaybettiğinden beri Kamo kendi başının çaresine bakmayı, sorumluluklarıyla boğuşur-ken özerk bir birey olmayı, annesinin gerçekten yaratıcı yöntemlerinin de yardımıyla öğreniyor.

Örneğin kitabın ikinci öyküsü Babil Ajansı'nda Kamo'nun annesinin oğluna üç ayda İngilizce öğretmek için bulduğu ve oğlunun ruhu bile duymadan ona uygulattığı yol, gerçekten hepimize parmak ısırtacak cinsten. Önce olayı çözemeyip yazar şimdi metafizik bir mecraya mı sapacak, ne yapacak diye düşünüp, aralarında iki yüz yıl zaman aralığı bulunan iki çocuğun mektuplaşmalarının sırrının hangi saçmalıkta olabileceğini çözmeye çalışırken, bir de bakıyorsunuz ki bu son edebiyat sev-gisiyle dolu yaratıcı bir annenin aynen hayatı gibi bağımsız ve özgür yolları-na çıkıyor. Arada Kamo'yla kankası

arasında bir diyalog var ki sevgi üzerine, benim içim çiz etti hem inceliği, yalınlığı hem de karmaşıklığı karşısında. Kamo, iki yüz yıl önce yaşayan ama ona yaşadığı çağdan mektup yazmayı da ihmal etmeyen bu kıza aşkıandan deli di-vaneye dönüp, (tabii ki İngilizce olan) mektupların hepsini ezberleyince ve bu kızdan başka bir şey düşünemez hale gelip kızın dertlerinden melan-koli bataklarına sapanınca (kızın kim olduğunu öldürseniz söylemem, ama sırf bunun için bile öyküyü okumaya değer), kankası duruma müdahale etme gereği duyuyor. Kamo kızı sevdiğini, o yüzden hunlara katlanmanın ona hatmadığını söylediğinde, arkadaşı ona kızın yaşamadığını hatırlatıyor. İşte Kamo'nun vurucu yanıtı: "Ne olmuş yani? Anlaşılan sen birini sevmek ne demektir bilmiyorsun." Kamo'nun dostunun kafası karışıp, insan var olmayan birine âşık olabilir mi, diye babasına sorması üzerine duruma daha gün-cel bir hoyut ekleniyor. Zira babanın yanıtı çok açık: "Kesinlikle. Hatta bütün

hoşanmaların sebebi budur." Nefis değil mi? İki ayrı kutupta, iki ayrı bakış açısı. Pennac işini naifçe, abartmadan, az söz ve olayla ama kesinlikle hakkıyla yapıyor.

Kamo, Pıtırıcık'a el sallıyor

Kamo'nun ki sıradışı bir anne. Kendi sözleriyle ifade edersek, çok fazla si-gara içiyor, çok fazla kahve içiyor, çok çalışıyor ve çok fazla yabancı dil biliyor. Cancıger kuzu sarması olmamalarına, oğlunun hayatının her alanında ille de var olmak için ısrar etmemesine, hatta gerekmedikçe hiç müdahale etmeme-sine rağmen birbirlerini çok seviyor, birbirlerinin hayatında önemli bir yer tutuyor ve birbirlerine engel değil gerçekten destek oluyorlar. Tamam kabul etmek lazım, bizim toplumumuzdaki anne-çocuk ilişkisine pek uymuyor ama zaten Kamo belki tam da bu yüzden bu kadar bağımsız, bu kadar yaratıcı, hayat karşısında bu kadar korkusuz ve 'dış dünyayı' bu kadar kucaklayabilen bir çocuk.

Anneden bu kadar çok bahset-tik ama sanmayın ki tüm öyküler Kamo'yla annesi etrafında dönüyor. Tam tersine öykülerin merkezinde her zaman Kamo ile aynı zamanda kitabın anlatıcısı da olan ve bu nedenle adını dahi bilmediğimiz 'kankası' yer alıyor. Delidolu Arkadaşım ilk etapta kendisi de bir Fransız olan Sempé'nin Pıtırıcık'ını çağırıştırırsa da, gerek edebi rengi gerek-se felsefi ve tarihsel tatlar katmaktan çekinmediği düşünsel hoyutu, gerekse daha az kahrmanla işi kotarıp olaylara biraz daha derinden yaklaşmasıyla ondan bir nebze farklılaşıyor. Kitabın arka planında neler mi bulacaksınız? İnanılmaz! Rene Girard'ın Günah Keçisi kavramından, İkinci Dünya Savaşı'nın "gamalı haç bıyıklı delisine", Kamo'nun uğruna deli gibi âşık olduğu kadını (Kamo'nun anneannesini) terk edecek denli devrimci ruhlu dedesinin bizzat katıldığı Rus Devrimi'ne, rol yapmak-la gerçek benliğin sınırlarının nasıl karışabileceğine dair gayet psikolojik ama bir o kadar komik bir öyküye ve geçmişle, acılarla yüzleşmenin Latin Amerika edebiyatını aratmayacak bir üslupla ele alındığı metafizik bir ölüm-yeniden doğum temasına kadar yok yok diyorum size. Yok yok!

Bir de benim aklıma geldi. Umarım gereksiz bir çağrışım olmaz ama kendisi de bir Gürcü olan Stalin'in kod adının 'Kamo', yani Gürcüce 'çiçek' demek olduğunu biliyor muydunuz?